

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**

Кафедра патологічної анатомії та судової медицини

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
доцент **Грига СОЛОНИНКО**

2023 р.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни**

«ПАТОМОРФОЛОГІЯ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ»

для студентів II-III курсу стоматологічного факультету
підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти

ОК 15

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 221 «Стоматологія»

Обговорено та ухвалено
на методичному засіданні кафедри
патологічної анатомії та судової медицини

Протокол № 9
від «14» березня 2023 р.

завідуючий кафедрою
Професор **Юрій ПОСПІШІЛЬ**

Затверджено
профільною методичною комісією
з медико-біологічних дисциплін

Протокол № 2
від «23» березня 2023 р.

Голова профільної методичної
комісії
Професор **Олександр ЛУЦИК**

_____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

- **Доцент кафедри патологічної анатомії та судової медицини , к.м.н.,
М.І.Серветник**
- **Доцент кафедри патологічної анатомії та судової медицини , к.м.н.,
С.А.Томашова**

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Професор, д.м.н. Михайло РЕГЕДА

Професор, д.м.н. Олег ПНЯЖКО

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

складена відповідно до Стандарту вищої освіти України *другого (магістерського) рівня*

галузі знань **22 «Охорона здоров'я»**

спеціальності **221 «Стоматологія»**

освітньої програми *магістра стоматології*

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Патоморфологія — навчальна дисципліна, яка ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, медичної та біологічної фізики, біонеорганічної та біоорганічної хімії, анатомії людини, гістології, цитології та ембріології, мікробіології, вірусології та імунології та інтегрується з цими дисциплінами; вивчення дисципліни ґрунтується також на сучасних даних морфологічного дослідження (електронна мікроскопія, імуногістохімія, гісто- та цитохімія, молекулярна біологія); закладає розуміння основи патології клітини та загально-патологічних процесів, сукупність яких зумовлює морфологічні прояви захворювань; закладає основи знання патоморфології хвороб на різних етапах їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб; вивчає варіанти патоморфозу захворювань, що виникають у зв'язку зі зміною умов життя людини та внаслідок різноманітних лікувальних заходів (патологія терапії); закладає основи знання про організацію патологоанатомічної служби та її призначення.

Вивчення структурних основ хвороб людини складається з двох розділів: **загальної та спеціальної патоморфології (системної патологічної анатомії) і танатології**.

Загальна патоморфологія закладає розуміння структурних основ клітинно-органної патології — типових загальнопатологічних процесів, сукупність яких зумовлює морфофункціональні прояви певних захворювань.

Спеціальна (системна) патоморфологія дає знання структурних основ розвитку хвороб людини та їх клінічних проявів, одужання, ускладнень і наслідків; знання змін захворювань, що розвиваються у зв'язку зі змінами умов життя людини та навколишнього середовища (патоморфоз); знання хвороб, що виникають унаслідок різноманітних медичних заходів – профілактичних, діагностичних, лікувальних, косметологічних, анестезіологічних, реанімаційних (патологія терапії, реанімаційна патологія, ятрогенії).

Танатологія закладає знання про причини, механізми та види смерті хворих, на яких ґрунтується сучасна випереджальна інтенсивна терапія.

Основи знання про організацію та призначення патологоанатомічної служби, прижиттєву патоморфологічну діагностику, її особливості у стоматологічній практиці, навички аналізу та попередження діагностично-лікувальних помилок, а також видачі лікарського свідоцтва про смерть дає спеціальний **секційний курс**.

Основою патоморфології є патологічна анатомія. Патологічна анатомія (від грец. *pathos* — страждання) — наука про структурні основи хвороб і патологічних процесів, яка висвітлює структурні зміни в органелах, клітинах, міжклітинному матриксі, тканинах та органах хворої людини, а також причини й механізми смерті хворих. Патологічна анатомія є клінічною наукою й одночасно галуззю практичної медицини, вона відіграє центральну роль у прижиттєвій і посмертній діагностиці захворювань людини. Діагноз (грец. *diagnōsis*) у медицині — це розпізнавання, визначення хвороби. Лікарі-патологоанатоми (патологи), які працюють у лікувальних закладах і спеціалізованих патологоанатомічних бюро, розпізнають хвороби за життя хворих, а також після їх смерті.

Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них			СРС	Рік Семестр навчання	Вид контролю
	Всього	Аудиторних				
		Лекцій	Практичних занять			
Назва дисципліни: «патоморфологія із секційним курсом» розділів 2	6 кредитів / 180 годин	22	67	91	II курс, IV семестр, III курс V семестр	Залік Іспит
За семестрами						
<i>Розділ 1</i>	3 кредити / 90 год.	12	32	46	IV	Залік
<i>Розділ 2</i>	3 кредити / 90 год.	10	35	45	V	Іспит

Предметом вивчення навчальної дисципліни є структурне підґрунтя хвороб людини для поглибленого засвоєння фундаментальних основ медицини та клінічної картини захворювань із подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі лікаря.

Міждисциплінарні зв'язки базуються на вивченні студентами медичної біології, анатомії, гістології та ембріології, інтегрується з цими дисциплінами; закладає основи вивчення студентами фізіології, біохімії, патологічної фізіології, пропедевтики клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосувати знання з патоморфології у процесі подальшого навчання та професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» є вивчення етіології, патогенезу, мікроскопічних та ультрамікроскопічних змін органів та тканини людського організму в різноманітних умовах життєдіяльності, що передбачає вивчення типових загально-патологічних процесів, сукупність яких зумовлює морфологічні прояви захворювань, вивчення структурного підґрунтя розвитку хвороб та їх клінічних проявів, структурних основ одужання, ускладнень та наслідків, а також вивчення методів патоморфологічних досліджень: аутопсія, біопсія, дослідження біопсійного матеріалу, експериментальне моделювання захворювань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» є наступні:

- розуміння основ патології клітини та загально патологічних процесів, сукупність яких обумовлює морфологічні прояви тих чи інших захворювань;
- знання морфології хвороб на різних етапах їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб;
- вивчення варіантів патоморфозу захворювань, що виникають у зв'язку з умовами життя людини, змінюються внаслідок різноманітних лікувальних заходів (патологія терапії);
- співставлення морфологічних і клінічних проявів хвороб на всіх етапах їх розвитку, патологічних станів та хвороб ротової порожнини;
- отримання навичок клініко-анатомічного аналізу, синтетичного узагальнення діагностичних ознак хвороб і вірного їх тлумачення в причинно-наслідкових співвідношеннях.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна «Патоморфологія з секційним курсом»

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей*:

- **інтегральна:** здатність розв'язувати складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини; здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії

- **загальні:**

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК2);
- здатність застосовувати знання у практичній діяльності (ЗК3);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК4);
- здатність спілкуватися англійською мовою (ЗК5);
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК6);

- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (ЗК7);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК9);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК10);
- здатність працювати в команді (ЗК11);
- прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК12);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК13);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК15);
- **спеціальні (фахові, предметні):**
  - спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані (ФК1);
  - спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень (ФК2);
  - спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани (ФК3);
  - спроможність ведення нормативної медичної документації (ФК14);
  - опрацювання державної, соціальної та медичної інформації (ФК15).

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№ зп	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/ або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог					
Загальні компетентності					
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1)	Знати способи аналізу, синтезу та подальшого сучасного навчання	Вміти проводити аналіз інформації, приймати обґрунтовані рішення, вміти набувати сучасні знання	Здатність до ефективної комунікації у ході аналітично-синтетичної діяльності	Нести відповідальність за проведений аналіз набутих сучасних знань та їх синтез
2.	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності (ЗК2)	Знати та розуміти предметну галузь, розуміти базисні принципи професійної діяльності	Вміти використовувати отримані знання з предметної галузі та їх розуміння у професійній діяльності	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності	Бути відповідальним за знання та розуміння предметної галузі та розуміння принципів професійної діяльності
3.	Здатність застосовувати знання у практичній діяльності (ЗК3)	Мати знання відповідного рівня з теоретичних та клінічних дисциплін	Вміти застосовувати знання з медичних дисциплін у практичних ситуаціях	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності; здатність до обміну професійними знаннями	Нести відповідальність за правильність застосування відповідних знань у практичних ситуаціях
4.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК4)	Мати глибокі знання з української мови, необхідні для усного та письмового спілкування	Вміти застосовувати знання української мови для усного та письмового спілкування	Вміти застосовувати знання з української мови для налагодження ефективної комунікації	Нести відповідальність за дотримання правил застосування української мови
5.	Здатність спілкуватися англійською мовою (ЗК5)	Мати базові знання з англійської мови	Вміти застосовувати знання англійської мови як в усному мовленні, так і письмово	Використовувати англійську мову у професійній діяльності	Нести відповідальність за рівень володіння англійською мовою

6.	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій (ЗК6)	Мати знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь у галузі інформаційних та комунікативних технологій
7.	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (ЗК7)	Знати пошукові платформи для отримання відповідної фахової інформації	Вміти забезпечувати якісний пошук джерел інформації, опрацювати та аналізувати отримані дані	Встановлювати зв'язки для забезпечення якісного виконання пошуку необхідної інформації, її опрацювання та аналізу	Нести відповідальність за результати пошуку, опрацювання та аналізу фахової інформації
9.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК9)	Володіти знаннями відповідного рівня для виявлення проблем, прийняття обґрунтованих рішень з метою їх вирішення	Вміти виявляти, ставити проблеми та обґрунтовувати прийняті рішення щодо їх вирішення	Здатність до ефективної комунікації в межах професійної команди з метою прийняття обґрунтованих рішень	Нести відповідальність за виявлення та вчасне вирішення проблем
10	Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК10)	Володіти професійними знаннями необхідними для критичної оцінки ситуації та самокритики	Вміти конструктивно критикувати та бути самокритичним	Вміти налагоджувати комунікацію в ході критичного оцінювання	Нести відповідальність за критику та самокритику
11	Здатність працювати в команді (ЗК11)	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування та навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації
12	Прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК12)	Мати знання необхідні для збереження навколишнього середовища	Прагнути зберегти довколишнє середовище	Використувати необхідні комунікативні зв'язки з метою збереження довколишнього середовища	Нести відповідальність за збереження довколишнього середовища
13	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК13)	Мати знання та усвідомлювати соціальну відповідальність за вчинені дії	Бути соціально відповідальним та свідомим	Вміти налагоджувати комунікацію з метою вчинення соціально відповідальних та свідомих дій	Нести відповідальність за свідомо вчинені дії
15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства,	Знати про необхідність зберігання та примноження моральних, культурних та наукових цінностей, базуючись на розумінні історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство, розвиток суспільства, техніки та технологій	Зберігати та примножувати моральні, культурні та наукові цінності, виходячи із розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі та її місця в загальній системі знань про природу	Використовувати всі можливості для збереження та примноження моральних, культурних та наукових надбань	Нести відповідальність за зберігання та примноження моральних, культурних та наукових цінностей, виходячи із розуміння значення предметної галузі як науки та її місця у загальній системі природничих знань

	техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК15)				
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані (ФК1)	Знати способи отримання медичної інформації про пацієнта, володіти знаннями стосовно аналізу клінічних даних	Вміти збирати відповідну медичну інформацію про пацієнта та аналізувати клінічні дані	Вміти налагоджувати комунікативні зв'язки з пацієнтом з метою отримання необхідної медичної інформації про нього	Нести відповідальність за отриману медичну інформацію у кожному конкретному випадку; відповідати за правильність аналізу клінічних даних
2	Спроможність інтерпретувати результати лабораторних та інструментальних досліджень (ФК2)	Знати про необхідні лабораторні та інструментальні методи досліджень	Вміти визначати необхідний перелік лабораторних та інструментальних методів досліджень; вміти оцінювати їх результати	Використовувати способи комунікації у процесі визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних методів досліджень, а також у процесі інтерпретації отриманих результатів	Нести відповідальність за обраний перелік необхідних лабораторних та інструментальних методів дослідження, а також за інтерпретацію їх результатів
3	Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани (ФК3)	Мати спеціалізовані (фахові) знання, необхідні для встановлення попереднього, клінічного, остаточного та супутнього діагнозів, а також невідкладних станів	Вміти формулювати попередній, клінічний, остаточний та супутній діагнози; вміти діагностувати невідкладні стани	Вміти ефективно комунікувати з іншими членами професійної команди з метою встановлення правильного попереднього, клінічного, остаточного та супутнього діагнозів, невідкладних станів	Нести відповідальність за встановлені попередній, клінічний, остаточний, супутній діагнози, невідкладні стани
14	Спроможність ведення нормативної медичної документації (ФК14)	Володіти знаннями про нормативну медичну документацію та про правила її заповнення	Вміти заповнювати нормативну медичну документацію	Вміти ефективно комунікувати з іншими членами професійної команди з метою правильного ведення нормативної медичної документації	Нести відповідальність за ведення нормативної медичної документації
15	Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації (ФК15)	Володіти знаннями про способи опрацювання державної, соціальної та медичної інформації	Вміти опрацювати державну, соціальну та медичну інформацію	Вміти комунікувати в ході опрацювання державної, соціальної та медичної інформації	Нести відповідальність за опрацювання державної, соціальної та медичної інформації

Програмні результати навчання, визначені стандартом вищої освіти спеціальності

№	Програмні результати навчання	Загальні компетентності	Фахові компетентності
ПРН2	Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13	ФК1, ФК2, ФК3, ФК14

ПРНЗ	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лищевої області для проведення диференційної діагностики захворювань	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК6, ЗК9, ЗК11	ФК3, ФК14, ФК15
------	---	------------------------------------	-----------------

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» відводиться **180** годин **6,0** кредитів ЄКТС.

Програма структурована на **два семестри**:

IV семестр – Розділ дисципліни 1 «Загальна патоморфологія»

V семестр - Розділ дисципліни 2 «Спеціальна патоморфологія з секційним курсом»

3. Структура навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

3.1. Розділ 1 «Загальна патоморфологія»

Тема	Лекції	Практичні заняття	СРС	Індивідуальна робота
Розділ 1. Загальна патоморфологія				
Тема 1. Предмет і задачі патоморфології. Методи патоморфологічних досліджень: автопсія та біопсія. Загальні відомості. Історія розвитку патоморфології. Пошкодження. Дистрофія.	0,5	2	2	-
Тема 2. Елементи ультраструктурної патології клітини. Клітинно-матриксні взаємодії. Клітинні та позаклітинні механізми регуляції трофіки	-	-	2	-
Тема 3. Поняття про пошкодження. Морфологія оборотного і необоротного пошкодження клітин і тканин. Некроз і апоптоз. Смерть, визначення, ознаки смерті	0,5	2	3	-
Тема 4. Хронічне пошкодження. Паренхіматозні дистрофії (внутрішньоклітинні нагромадження)	0,5	2	-	-
Тема 5. Дезорганізація сполучної тканини. Судинно-стромальні дистрофії (позаклітинні нагромадження). Амілоїдоз	0,5	2	2	-
Тема 6. Змішані дистрофії. Нагромадження пігментів. Кальциноз. Утворення каміння	-	2	2	-
Тема 7. Порушення іонно-осмотичного та водного балансу	-	-	4	-
Тема 8. Порушення кровонаповнення: гіперемія, набряк, кровотеча, крововиливи. Порушення лімфообігу	0,5	2	2	-
Тема 9. Порушення гемостазу: тромбоз, емболія. Інфаркт.	1	1	3	-
Тема 10. Порушення мікроциркуляції: шок, ДВЗ-синдром.	0,5	1	4	-
Тема 11. Колоквіум 1: причини, патогенез, макро- та мікроскопові прояви, ускладнення та наслідки альтерації та розладів кровообігу. Патологоанатомічний розтин.	-	2	-	-
Тема 12. Загальне вчення про запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення.	1	1	2	-
Тема 13. Продуктивне запалення. Гранульоматоз.	1	1	2	-
Тема 14. Патоморфологія імунної системи. Реакції та механізми гіперчутливості. Автоімунні хвороби. Імунодефіцитні стани.	2	2	2	-
Тема 15. Процеси адаптації та компенсації. Регенерація і репарація. Склероз.	-	2	2	-
Тема 16. Загальне вчення про пухлин. Номенклатура і морфологічні особливості пухлин з епітелію	1	2	3	-
Тема 17. Номенклатура і морфологічні особливості пухлин мезенхімального походження	0,5	1	2	-
Тема 18. Номенклатура і морфологічні особливості пухлин нейроекто-дермального походження	0,5	1	2	-

Тема 19. Гемопоетичні пухлини.	-	2	2	-
Тема 20. Пухлини окремих органів	-	-	2	-
Тема 21. Пухлини зубощелепової системи	2	2	3	-
Тема 22. Колоквіум 2: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові зміни, ускладнення та наслідки запалення, імунопатологічних і компенсаторно-приспосувальних процесів та пухлин. Патологоанатомічний розтин	-	2	-	-
Підсумковий контроль				Залік
Разом за розділом I – 90	12	32	46	
Кредитів – 3,0				

3.2. Розділ 2 «Спеціальна патоморфологія з секційним курсом»

Тема	Лекції	Практичні заняття	СРС	Індивідуальна робота
Розділ 2. Спеціальна патоморфологія з секційним курсом				
Тема 23. Введення в нозологію. Діагноз та його структурні компоненти. Поняття основної та безпосередньої причини смерті. Організація патологоанатомічної служби в Україні. Протокол розтину та лікарське свідоцтво про смерть.	1	2,5	3	-
Тема 24. Анемії. Геморагічні синдроми: вазопатії, тромбоцитопенії, тромбоцитопатії, коагулопатії	-	-	3	-
Тема 25. Захворювання серцево-судинної системи. Атеросклероз. Артеріальні гіпертензії. Ішемічна хвороба серця. Церебро-васкулярні хвороби.	1	2,5	2	-
Тема 26. Ревматизм. Системні хвороби сполучної тканини. Системні васкуліти.	-	2,5	2	-
Тема 27. Гострі запальні захворювання органів дихання. Хронічні обструктивні захворювання легень, легеневе серце, рак легень.	-	2,5	2	-
Тема 28. Захворювання ротоглотки, стравоходу, шлунка, кишок. Захворювання печінки, органів жовчовивідної системи та підшлункової залози	2	2,5	2	-
Тема 29. Захворювання центральної нервової системи.	-	-	3	-
Тема 30. Захворювання органів ендокринної системи.	-	2,5	2	-
Тема 31. Колоквіум 3: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові зміни, ускладнення та наслідки захворювань серцево-судинної, респіраторної системи, ШКТ, органів ендокринної системи. Патологоанатомічний розтин.	-	2,5	-	-
Тема 32. Захворювання нирок: гломерулопатії, гострий тубулонекроз, пієлонефрит, уролітіаз, хронічна ниркова недостатність.	-	2,5	2	-
Тема 33. Захворювання жіночої та чоловічої статеві системи, вагітності та післяпологового періоду.	-	-	3	-
Тема 34. Пре- та перинатальна патологія.	-	-	2	-
Тема 35. Захворювання м'язів, кісток, суглобів.	-	-	2	-
Тема 36. Патоморфологічні зміни хвороб, пов'язаних з харчуванням. Професійні хвороби, ятрогенна патологія.	-	-	2	-
Тема 37. Захворювання твердих тканин зуба, пульпи і пері апікальних тканин зуба. Захворювання ясен і пародонта.	0,5	1,5	2	-
Тема 38. Захворювання щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини.	0,5	1	2	-
Тема 39. Вади розвитку зубо-щелепової системи, кисти та пухлино-подібні захворювання ротової порожнини. Пухлини зубо-щелепової системи, слинних залоз. Ураження органів ротової порожнини при соматичних та інфекційних захворюваннях.	1	2,5	3	-

Тема 40. Інфекційні і паразитарні хвороби. Характеристика інфекційного процесу. Кишкові інфекційні хвороби. Дифтерія. Менінгококова інфекція.	1	2,5	2	-
Тема 41. Вірусні повітряно-краплинні інфекції. Корона-вірусна хвороба, клініко-морфологічні особливості. Сказ. Натуральна віспа.	0,5	2,5	2	-
Тема 42. Інфекційні захворювання з мультиорганим ураженням. Туберкульоз. ВІЛ-інфекція. Сепсис. Одонтогенний сепсис.	0,5	2,5	2	-
Тема 43. Хвороби, збудниками яких є найпростіші, гельмінти. Мікози.	-	-	2	-
Тема 44. Колоквіум 4: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові прояви, ускладнення та наслідки захворювань нирок, захворювань зубо-щелепової системи та органів ротової порожнини, інфекційних захворювань. Патологоанатомічний розтин.	-	2,5	-	-
Підсумковий контроль				Залік
Разом за розділом 2 – 90 годин	10	35	45	
Кредитів – 3,0				
Всього годин з дисципліни – 180/6,0 кредитів ЄКТС	22	67	91	
Підсумковий контроль з дисципліни				Екзамен

4. Тематичний план лекцій з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
Розділ 1. Загальна патоморфологія		
1.	Предмет і завдання патоморфології. Методи патоморфологічних досліджень. Гостре пошкодження: зворотне і незворотне. Некроз, апоптоз. Хронічне пошкодження. Внутрішньоклітинні та позаклітинні нагромадження. Поняття «дистрофія». Дезорганізація сполучної тканини.	2
2.	Розлади кровообігу та лімфообігу	2
3.	Відповідь організму на пошкодження. Неспецифічний і специфічний захист. Загальне вчення про запалення. Ексудативне та продуктивне запалення.	2
4.	Імунопатологічні процеси: імунодефіцити, реакції гіперчутливості, аутоімунні захворювання. Патоморфологія імунопатологічних процесів	2
5.	Загальне вчення про пухлини. Морфологічні особливості пухлин з тканин, що походять із епітелію, з мезенхіми, з нейроектодерми	2
6.	Пухлини зубо-щелепової системи	2
Всього за розділом 1		12
Розділ 2. Спеціальна патоморфологія з секційним курсом		
7.	Введення у нозологію. Патологія серцево-судинної системи.	2
8.	Патологія органів травлення і печінки.	2
9.	Хвороби зубощелепової системи і органів ротової порожнини.	2
10.	Пухлиноподібні захворювання і кисти зубощелепової системи. Вади розвитку зубо-щелепової системи. Прояви неінфекційних захворювань у ротовій порожнині.	2
11.	Інфекційні і паразитарні хвороби. Характеристика інфекційного процесу. Бактерійні інфекції. Прояви інфекційних захворювань у ротовій порожнині. Сепсис. Одонтогенний сепсис.	2
Всього за розділом 2		10
Загальна кількість лекційних годин з дисципліни		22

5. Тематичний план практичних занять з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

№ зп	ТЕМА	Кількість годин
Розділ 1. Загальна патоморфологія		
1.	Предмет і завдання патоморфології. Методи патоморфологічних досліджень. Основні етапи розвитку патоморфології. Пошкодження. Дистрофія. Загальні відомості.	2
2.	Поняття про пошкодження. Морфологія оборотного і необоротного ушкодження клітин і тканин. Некроз і апоптоз. Смерть, визначення, ознаки смерті.	2
3.	Хронічне пошкодження. Паренхіматозні дистрофії (внутрішньоклітинні нагромадження).	2

4.	Дезорганізація сполучної тканини. Судинно-стромальні дистрофії. Амліоїдоз.	2
5.	Змішані дистрофії. Нагромадження пігментів. Кальциноз, утворення каміння.	2
6.	Гіперемія, набряк, кровотеча, крововиливи. Порушення лімфообігу.	2
7.	Порушення гемостазу: тромбоз, емболія. Інфаркт. Порушення мікроциркуляції: шок, ДВЗ-синдром.	2
8.	Колоквіум: причини, патогенез, макро- та мікроскопові прояви, ускладнення та наслідки альтерації та розладів кровообігу. Патологоанатомічний розтин.	2
9.	Загальне вчення про запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Продуктивне запалення, види, морфологія. Гранульоматозне запалення.	2
10.	Патоморфологія імунної системи. Реакції та механізми гіперчутливості. Автоімунні хвороби. Імунодефіцитні стани.	2
11.	Процеси адаптації та компенсації. Регенерація і репарація. Склероз.	2
12.	Загальне вчення про пухлини. Номенклатура і морфологічні особливості пухлин з епітелію.	2
13.	Номенклатура і морфологічні особливості пухлин мезенхімального та нейроектодермального походження.	2
14.	Гемопоестичні пухлини.	2
15.	Пухлини одонтогенного походження.	2
16.	Колоквіум: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові зміни, ускладнення та наслідки запалення, імунопатологічних і компенсаторно-приспосувальних процесів та пухлин. Патологоанатомічний розтин.	2
Всього за розділом 1		32
Розділ 2. Спеціальна патоморфологія з секційним курсом		
17.	Введення в нозологію. Діагноз та його структурні компоненти. Поняття основної та безпосередньої причини смерті. Організація патологоанатомічної служби в Україні. Протокол розтину та лікарське свідоцтво про смерть.	2,5
18.	Захворювання серцево-судинної системи. Атеросклероз. Артеріальні гіпертензії. Ішемічна хвороба серця. Церебро-васкулярні хвороби.	2,5
19.	Ревматизм. Системні захворювання сполучної тканини.	2,5
20.	Гострі запальні захворювання органів дихання. Хронічні обструктивні захворювання легень, легеневе серце. Рак легень.	2,5
21.	Захворювання ротоглотки, стравоходу, шлунка, кишок. Захворювання печінки, жовчечивідної системи та підшлункової залози	2,5
22.	Захворювання органів ендокринної системи.	2,5
23.	Колоквіум: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові прояви, ускладнення та наслідки захворювань системи крові, серцево-судинної, центральної нервової, дихальної, травної та ендокринної систем. Патологоанатомічний розтин.	2,5
24.	Захворювання нирок: гломерулопатії, гострий тубулонекроз, пієлонефрит, уролітіаз, хронічна ниркова недостатність.	2,5
25.	Захворювання твердих тканин зуба, пульпи та періапикальних тканин зуба. Захворювання ясен і пародонта. Захворювання щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини.	2,5
26.	Пухлини зубо-щелепової системи та слинних залоз. Пухлиноподібні захворювання і кисти ротової порожнини. Вади розвитку зубо-щелепової системи.	2,5
27.	Інфекційні і паразитарні хвороби. Характеристика інфекційного процесу. Кишкові інфекційні хвороби. Дифтерія. Менінгококова інфекція. Сепсис.	2,5
28.	Вірусні повітряно-краплинні інфекції. Корона-вірусна інфекція (SARS-Cov-19), клініко-морфологічні особливості. Сказ. Натуральна віспа.	2,5
29.	Інфекційні захворювання з мультиорганним ураженням. Туберкульоз. ВІЛ-інфекція. Сепсис. Одонтогенний сепсис.	2,5
30.	Колоквіум: етіологія, патогенез, макро- та мікроскопові прояви, ускладнення та наслідки захворювань нирок, статевих органів, зубо-щелепової системи та органів ротової порожнини, інфекційних захворювань. Патологоанатомічний розтин.	2,5
Всього за розділом 2		35
Загальна кількість годин практичних занять з дисципліни		67

6. Тематичний план самостійної роботи студентів

№ з.п.	ТЕМА	К-сть годин	Форма
--------	------	-------------	-------

			контролю
<i>Розділ 1. Загальна патоморфологія</i>			
1.	Історія розвитку патологічної анатомії та патоморфології	2	Поточний контроль на практичному у занятті
2.	Елементи ультраструктурної патології клітини. Клітинно-матриксні взаємодії. Клітинні та позаклітинні механізми регуляції трофіки	2	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
3.	Основні патогенетичні механізми гіпоксичного, вільно-радикального, хімічного і біологічного пошкодження клітини.	3	Поточний контроль на практичному у занятті
4.	Механізми дезорганізації сполучної тканини та амілоїдозу	2	Поточний контроль на практичному у занятті
5.	Механізми нагромадження пігментів. Жовтяниці: етіологічні фактори, визначення, класифікації, механізми. Кальцинози. Порушення обміну заліза, міді.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
6.	Механізми транскapілярного обміну рідини	2	Поточний контроль на практичному у занятті
7.	Порушення іонно-осмотичного та водного балансу.	4	Поточний контроль на практичному у занятті
8.	Роль судинної стінки, системи коагуляції крові у фізіологічному гемостазі та тромбозі. Гіперкоагуляційні стани.	3	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
9.	Основні патогенетичні механізми шоків та ДВЗ крові. Анафілактичний шок у стоматологічній практиці: основні етіологічні фактори, механізми, наслідки.	4	Поточний контроль на практичному у занятті
10.	Захисні механізми організму та їх морфологічні еквіваленти.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
11.	Макрофаги та їх роль у хронічному запаленні. Механізми утворення гранульом	2	Поточний контроль на практичному у занятті
12.	Механізми реакцій гіперчутливості та аутоімунних захворювань. Імунологічна толерантність. Імунодефіцитні стани.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
13.	Механізми загоєння ран та репарації окремих тканин.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
14.	Канцерогенез, основні етапи. Канцерогени. Пухлинна прогресія, пухлинна дисемінація. Місцевий та загальний вплив пухлин на організм.	3	Поточний контроль на практичному у занятті
15.	Мезенхімальні пухлини зубо-щелепової системи.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
16.	Особливості нейроектодермальних пухлин центральної та периферійної нервової системи.	2	Поточний контроль на практичному у занятті
17.	Морфологія пухлин окремих органів.	2	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
18.	Ураження зубо-щелепової системи при гемопоетичних пухлинах	2	Поточний контроль на практичному у занятті
19.	Особливості будови та прижиттєвої діагностики пухлин одонтогенного походження.	3	Поточний

	Правила забору та скерування біопсійного матеріалу на гістологічне дослідження.		контроль на практичному у занятті
	Всього за розділом 1	46	
Розділ 2. Спеціальна патоморфологія з секційним курсом			
20.	Оформлення протоколу патологоанатомічного дослідження (автопсії). Заповнення лікарського свідоцтва про смерть. Вирішення ситуаційних клініко-анатомічних задач.	3	Контроль на підсумковому занятті
21.	Анемії. Геморагічні синдроми: вазопатії, тромбоцитопенії, тромбоцитопатії, коагулопатії	3	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
22.	Ураження зубо-щелепової системи при системних хворобах сполучної тканини	2	Поточний контроль на практичному у занятті
23.	Системні васкуліти	2	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
24.	Захворювання центральної нервової системи	3	Контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
25.	Пневмоконіози. Бронхіальна астма	2	Поточний контроль на практичному у занятті
26.	Синдром мальабсорбції. Хвороба Крона. Неспецифічний виразковий коліт. Панкреатити. Холецистити. Холангіти	2	Поточний контроль на практичному у занятті
27.	Ураження зубо-щелепової системи при цукровому діабеті	2	Поточний контроль на практичному у занятті
28.	Нефротичний і нефритичний синдроми. Гостра і хронічна ниркова недостатність	2	Поточний контроль на практичному у занятті
29.	Захворювання жіночої та чоловічої статевих системи, вагітності та післяпологового періоду	3	контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
30.	Пре- та перинатальна патологія	2	контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
31.	Захворювання м'язів, кісток, суглобів	2	контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
32.	Патоморфологічні зміни хвороб, пов'язаних з харчуванням. Професійні хвороби, ятрогенна патологія	2	контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
33.	Некаріозні захворювання твердих тканин зуба	2	поточний контроль на практичному у занятті
34.	Захворювання щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини при захворюваннях внутрішніх органів	2	поточний контроль на практичному у занятті
35.	Вади розвитку зубо-щелепової системи	3	поточний контроль на практичному у занятті
36.	Інфекційні і паразитарні хвороби. Характеристика інфекційного процесу. Одонтогенний сепсис	2	поточний контроль на практичному у занятті

37.	Дитячі інфекції: кір, вітряна віспа, інфекційний паротит, мононуклеоз	2	поточний контроль на практичному у занятті
38.	Мікобактеріальна інфекція	2	поточний контроль на практичному у занятті
39.	Хвороби, збудниками яких є найпростіші, гельмінти. Мікози	2	контроль знань та вмінь на підсумковому занятті
	Всього годин за розділом 2	45	
	Кількість годин самостійної роботи з дисципліни	91	

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання виконується студентами під час вивчення змістового модуля 2 «Спеціальна патоморфологія з секційно-біопсійним курсом» та передбачає оформлення протоколу патологоанатомічного дослідження із заповненням усіх необхідних частин документа у вигляді описової частини автопсії (макроскопового дослідження), даних гістологічного дослідження некропатів (мікроскопового дослідження), формулювання патологоанатомічного діагнозу та клініко-патологоанатомічного епікризу. Виконання вказаного індивідуального завдання є обов'язковим та оцінюється за 4-бальною шкалою. Оцінка за виконання протоколу автопсійного дослідження враховується в ході підсумкового контролю з дисципліни «Патоморфологія з секційно-біопсійним курсом» - екзамені.

8. Методи навчання

Видами навчальної діяльності студентів згідно з навчальним планом є: а) лекції, б) практичні заняття, в) самостійна робота студентів (СРС).

Теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних розділів патоморфології.

Практичні заняття передбачають:

- 1) дослідження студентами макроскопічних змін уражених ізольованих органів та систем при загальних патологічних процесах та захворюваннях систем органів;
- 2) дослідження студентами мікроскопічних змін уражених клітин, тканин та органів при загальних патологічних процесах та захворюваннях систем органів;
- 3) вирішення ситуаційних задач (оцінка морфологічних змін при різноманітних патологічних процесах), що мають клініко-анатомічне спрямування.

На практичному занятті студенти вивчають та замальовують мікропрепарати, позначають найхарактерніші мікроскопічні зміни тканин і клітин при тих чи інших патологічних процесах.

Поточна навчальна діяльність студентів контролюється на практичних заняттях у відповідності з конкретними цілями та під час індивідуальної роботи викладача зі студентами.

Рекомендується застосовувати такі засоби визначення рівня підготовки студентів: завдання письмового тестового контролю; розв'язування ситуаційних задач; структуровані письмові роботи; структурований за процедурою контроль практичних навичок та вмінь (оцінка знань та вмінь аналізувати та трактувати макро- та мікроскопічні зміни клітин, тканин, органів та систем при тих чи інших патологічних процесах), співбесіда.

Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному практичному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при підсумковому контролі.

Система організації занять:

Практичні заняття проводяться у вигляді інтерактивної комунікації викладача і студентів. З метою підготовки до практичного заняття студент повинен:

- 1) прослухати і опрацювати лекцію за темою заняття;
- 2) вивчити теоретичний матеріал користуючись підручниками, методичними посібниками та іншими доступними джерелами;
- 3) заповнити запропоновані схеми, таблиці, малюнки у робочому зошиті.

Орієнтовний план проведення заняття:

1. Формулювання мети і цілей заняття викладачем.
2. Інтерактивне обговорення теми у вигляді дискусії, що включає інформацію, представлену в таблицях, схемах, малюнках, заповнених студентом самостійно, з обов'язковим переглядом та дослідженням мікро- та мікропрепаратів за темою заняття.
3. За можливість, проведення демонстративного розтину тіла померлого.
4. Фінальний контроль матеріалу заняття, що включає оцінювання самостійної роботи, усних відповідей та тестовий контроль теоретичних знань.

9. Методи контролю

Види контролю:

- поточний (на практичних заняттях)

- форма підсумкового контролю відповідно до навчального плану: змістовий модуль 1 «Загальна патоморфологія» – залік; змістовий модуль 2 «Спеціальна патоморфологія з секційним курсом» - іспит.

10. Поточний контроль

Здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу.

Під час **поточного контролю знань** студент зобов'язаний:

- продемонструвати самостійно заповнені схеми, таблиці, алгоритми;
- замальовати мікропрепарати за темою заняття і вміти пояснити основні гістологічні структури та їх зміни;
- описати макропрепарати за темою;
- дати письмові відповіді на запропоновані тести і ситуаційні задачі

Критерії оцінювання поточної навчальної діяльності - під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені навчальною програмою. Студент має отримати оцінку з кожної теми. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності включають контроль теоретичної та практичної підготовки. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичних та підсумкових заняттях (колоквіумах):

- заповнені схеми, таблиці, алгоритми оцінюються від 0 до 3 балів: 0 – не виконано, 1 бал – заповнена 1/3, 2 бали – заповнено 2/3, 3 бали – виконано все;
- замальовування і позначення мікропрепаратів оцінюється від 0 до 2 балів: 0 балів – робота відсутня, 1-бал – тільки замальовано або тільки позначено, 2 бали – виконано все;
- тестовий контроль оцінюється від 0 до 5 балів: 0 балів – менше 60% правильних відповідей, 3 бали – 60-79% правильних відповідей, 4 бали – 80-89%, 5 балів – >90% правильних відповідей.

Загальна сума балів становить від 5 до 10, що відповідає традиційній оцінці: 5-6 балів – оцінка «задовільно», 7-8 балів – оцінка «добре», 9-10 балів – оцінка «відмінно».

«Відмінно («5»)» – Студент правильно відповів на 90-100 % тестів формату А. Правильно, чітко, повно і логічно відповідає на стандартизовані питання поточної теми, включно з питаннями лекційного курсу і самостійної роботи; правильно заповнив усі таблиці і схеми у «Робочому зошиті». Тісно пов'язує теорію з практикою і правильно демонструє виконання практичних навичок, правильно виконав усі завдання, які стосуються мікропрепаратів. Вільно інтерпретує виявлені морфологічні зміни у макро- і мікропрепаратах, вирішує ситуаційні задачі підвищеної складності, вміє узагальнювати матеріал.

«Добре («4»)» – Студент правильно відповів на 70-89 % тестів формату А. Правильно і по суті відповідає на питання поточної теми, включно з питаннями лекційного курсу і самостійної роботи, з незначними помилками заповнив усі таблиці і схеми у «Робочому зошиті». Демонструє виконання практичних навичок, правильно або з незначними помилками виконав усі завдання, які стосуються мікропрепаратів. Правильно використовує теоретичні знання для інтерпретації виявлених морфологічних змін у макро- і мікропрепаратах, вирішує легкі і середньої складності ситуаційні задачі. Володіє необхідними практичними навичками і прийомами їх виконання в обсязі, що перевищує необхідний мінімум.

«Задовільно» («3»)» – Студент правильно відповів на 50-69 % тестів формату А. Неповно, за допомогою додаткових питань, відповідає на стандартизовані питання поточної теми, включно з питаннями лекційного курсу і самостійної роботи, із суттєвими помилками заповнив усі таблиці і схеми у «Робочому зошиті». Не може самостійно побудувати чітку, логічну відповідь. Під час відповіді і демонстрації виконання практичних навичок робить суттєві помилки, із суттєвими помилками виконав завдання, які стосуються мікропрепаратів. Студент вирішує лише легкі ситуаційні задачі, володіє лише мінімумом необхідних практичних навичок.

«Незадовільно («2»)» – Студент правильно відповів менше, ніж на 50 % тестів формату А. Не знає матеріалу поточної теми, не заповнив усі таблиці і схеми у «Робочому зошиті». Не може самостійно побудувати логічну відповідь на додаткові питання, не розуміє змісту матеріалу. Під час відповіді і демонстрації виконання практичних навичок робить значні, грубі помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи: Оцінювання самостійної роботи студентів, яке передбачено в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при підсумковому контролі.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання

У ІУ семестрі, при вивченні «Загальної патоморфології», формою підсумкового контролю є залік.

У У семестрі, при вивченні «Спеціальної патоморфології з секційним курсом», формою підсумкового контролю є залік з відповідного розділу дисципліни («Спеціальна патоморфологія з секційним курсом») та екзамен з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом».

Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, яка полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання ним усіх видів завдань, передбачених робочою навчальною програмою. Семестровий залік з дисципліни «Патоморфологія з секційно-біопсійним курсом» проводиться після закінчення вивчення розділу 1 «Загальна патоморфологія» та розділу 2 «Спеціальна патоморфологія з секційно-біопсійним курсом». Залік з дисципліни (відповідного розділу) проводиться після закінчення вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

Семестровий екзамен – це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційно-біопсійним курсом».

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Підрахунок кількості балів з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» здійснюється за наступною схемою. У IV семестрі, при вивченні «Загальної патоморфології», формою підсумкового контролю є залік. **Максимальна кількість балів**, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить **200** балів. **Мінімальна кількість балів**, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить **120** балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни впродовж семестру, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Таблиця перерахунку за 200-бальною шкалою:

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.45	178	3.92	157	3.37	135
4.97	199	4.42	177	3.89	156	3.35	134
4.95	198	4.4	176	3.87	155	3.32	133
4.92	197	4.37	175	3.84	154	3.3	132
4.9	196	4.35	174	3.82	153	3.27	131
4.87	195	4.32	173	3.79	152	3.25	130
4.85	194	4.3	172	3.77	151	3.22	129
4.82	193	4.27	171	3.74	150	3.2	128
4.8	192	4.24	170	3.72	149	3.17	127
4.77	191	4.22	169	3.7	148	3.15	126
4.75	190	4.19	168	3.67	147	3.12	125
4.72	189	4.17	167	3.65	146	3.1	124
4.7	188	4.14	166	3.62	145	3.07	123
4.67	187	4.12	165	3.57	143	3.02	121
4.65	186	4.09	164	3.55	142	3	120
4.62	185	4.07	163	3.52	141	Менше 3	Недостатньо
4.6	184	4.04	162	3.5	140		
4.57	183	4.02	161	3.47	139		
4.52	181	3.99	160	3.45	138		
4.5	180	3.97	159	3.42	137		
4.47	179	3.94	158	3.4	136		

У V семестрі, при вивченні «Спеціальної патоморфології з секційним курсом», формою підсумкового контролю є екзамен.

Критерії оцінювання екзамену з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 120 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 72 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за традиційною шкалою під час вивчення дисципліни впродовж семестру, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 120}{5}$$

Таблиця перерахунку за 200-бальною шкалою:

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	120	4.45	107	3.91	94	3.33	80
4.95	119	4.41	106	3.87	93	3.29	79
4.91	118	4.37	105	3.83	92	3.25	78
4.87	117	4.33	104	3.79	91	3.2	77
4.83	116	4.29	103	3.74	90	3.16	76
4.79	115	4.25	102	3.7	89	3.12	75
4.75	114	4.2	101	3.62	87	3.08	74
4.7	113	4.16	100	3.58	86	3.04	73
4.66	112	4.12	99	3.54	85	3	72
4.62	111	4.08	98	3.49	84	Менше 3	Недостатньо
4.58	110	4.04	97	3.45	83		
4.54	109	3.99	96	3.41	82		
4.5	108	3.95	95	3.37	81		

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при складанні екзамену становить 80.

Мінімальна кількість балів при складанні екзамену - не менше 50.

Визначення кількості балів, яку студент набрав з дисципліни

Оцінка з дисципліни «Патоморфологія з секційно-біопсійним курсом» визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність (не менше 72) та балів за екзамен (не менше 50).

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	“5”
Від 140 до 169 балів	“4”
Від 139 балів до 120 балів	“3”
Менше 120 балів	“2”

Оцінка ECTS у традиційну шкалу не конвертується, оскільки ECTS та чотирибальна шкала незалежні.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів перевіряються статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

13. Методичне забезпечення (навчальний контент)

1. Робоча навчальна програма дисципліни;
2. Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
3. Тези лекцій з дисципліни;
4. Методичні розробки для викладача;
5. Методичні вказівки до практичних занять для студентів;
6. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
7. Тестові та контрольні завдання до практичних занять;
8. Питання та завдання до контролю засвоєння розділу;
9. Перелік питань до іспиту, завдання для перевірки практичних навичок під час іспиту.

13.1 Перелік питань, що виносяться на іспит з дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом»

ЗАГАЛЬНА ПАТОМОРФОЛОГІЯ

Патологічна анатомія як наука, галузь практичної медицини і навчальна дисципліна.

Зміст, задачі, об'єкти та методи патоморфологічних досліджень.

Рівні дослідження структурних основ хвороб.

Основні етапи розвитку патоморфології.

Внесок вітчизняних вчених в розвиток світової патоморфології.

Поняття про ультраструктурну патологію клітини.

Морфогенез та морфологія внутрішньоклітинного та позаклітинного накопичення білків, вуглеводів та ліпідів.

Морфогенез та морфологія патологічного накопичення ендогенних і екзогенних пігментів.

Морфогенез та морфологія порушень мінерального обміну.

Пошкодження і загибель клітин та тканин. Некроз і апоптоз – морфологічні прояви.

Структурні механізми та клініко-патологоанатомічна характеристика основних періодів танатогенезу.

Смерть: визначення, ознаки і термін розвитку.

Постреанімаційний період: визначення, патологоанатомічні особливості пошкодження життєво-важливих органів і відновлення їх функцій.

Морфологія порушень іонно-осмотичного і водного балансу.

Морфологія та наслідки порушень при різних видах гіперемій.

Морфогенез та патоморфологія ішемії.

Морфогенез та патоморфологія інфаркта.

Визначення та морфогенез видів кровотечі, крововиливу.

Морфогенез, патоморфологія, наслідки стазу.

Патоморфологія, наслідки плазморагії.

Патоморфологія, види, наслідки емболії.

Морфогенез, патоморфологія, наслідки шока.

Патоморфологія, наслідки порушень лімфообігу.

Морфогенез, патоморфологія, наслідки тромбозу, ДВЗ-синдрому.

Визначення, види і механізми систем специфічного і неспецифічного захисту. Перебіг гострої ексудативної реакції.

Класифікація і дія медіаторів. Перебіг нормальної імунної відповіді.

Визначення ексудативного запалення. Види, морфологічна характеристика, клінічне значення ексудативного запалення.

Визначення продуктивного запалення. Морфологічні особливості, наслідки продуктивного запалення.

Види, морфологічна характеристика гранульоматозного запалення.

Морфологічна характеристика різних видів гіперчутливості.

Визначення, класифікація і загальна морфологічна характеристика аутоімунних хвороб.

Визначення, загальна морфологічна характеристика первинної і вторинної імунної недостатності.

Визначення, види, морфологічна характеристика гіперплазії.

Визначення, види, морфологічна характеристика атрофії.

Визначення, види, морфологічна характеристика метаплазії.

Фазний характер перебігу процесів компенсації в патологічних умовах.

Визначення, види, морфологічна характеристика гіпертрофії.

Морфо-функціональні особливості гіпертрофії міокарду.

Патанатомія дизадаптації організму.

Клітинна та внутрішньоклітинна форми регенерації.

Види регенерації: фізіологічна, репаративна, патологічна.

Морфогенез регенераторного процесу.

Грануляційна тканина: морфологічна характеристика.

Види загоювання ран.

Склероз.

Визначення пухлинного росту.

Сучасні теорії канцерогенезу.

Визначення дисплазії, її види, роль дисплазії у канцерогенезі.

Передпухлинні (передракові) стани і зміни, морфологія.

Особливості пухлинної клітини.

Морфогенез та гістогенез пухлин.
 Види росту пухлин.
 Морфологічні особливості доброякісних пухлин.
 Морфологічні особливості злоякісних пухлин.
 Метастазування: види, закономірності, механізми.
 Системні неметастатичні впливи.
 Загальна характеристика та номенклатура пухлин з тканин, що походять з мезенхіми.
 Морфологічні особливості доброякісних пухлин з тканин, що походять з мезенхіми.
 Морфологічні особливості злоякісних пухлин з тканин, що походять з мезенхіми.
 Шляхи метастазування саркоми.
 Номенклатура пухлин нервової тканини.
 Морфологічні особливості пухлин центральної нервової системи.
 Особливості метастазування пухлин центральної нервової системи.
 Номенклатура та морфологічні особливості пухлин вегетативної нервової системи.
 Номенклатура та морфологічні особливості пухлин периферійної нервової системи.
 Номенклатура пухлин, що походять із меланінутворюючої тканини. Невуси, їх різновиди.
 Морфологічні особливості меланоми, її морфологічні форми. Значення передпухлинних змін.
 Номенклатура пухлин з епітелію.
 Морфологічні особливості пухлин з епітелію без специфічної локалізації: доброякісних (папіллома, аденома) та злоякісних (рак).
 Гістологічні варіанти раку.
 Особливості метастазування раку.
 Особливості пухлинного росту у дітей у порівнянні з дорослими.
 Дизонтогенетичні пухлини: гамартоми та гамартобластоми – морфологічні прояви.
 Тератоми та тератобластоми – морфологічні прояви.
 Пухлини із камбіальних ембріональних тканин – морфологічні прояви.
 Пухлини дитячого віку, що розвиваються по типу пухлин дорослих – морфологічні прояви.
 Визначення, класифікація та морфологічна характеристика анемії.
 Визначення, класифікація, морфологічна характеристика тромбоцитопеній та тромбоцитопатій.
 Класифікація, морфологічна характеристика коагулопатій.
 Визначення, класифікація, загальна морфологічна характеристика лейкозів.
 Види, стадії перебігу, морфологічна характеристика гострого лейкоза.
 Види, стадії перебігу, морфологічна характеристика хронічного лейкоза.
 Патогістологічні типи, морфологічна характеристика хвороби Ходжкіна, причини смерті.
 Загальна характеристика, класифікація, морфологічні прояви та прогноз неходжкінських лімфом.

СПЕЦІАЛЬНА ПАТОМОРФОЛОГІЯ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ

Організація патологоанатомічної служби в Україні, її місце у структурі ОЗ, основні завдання.
 Основна патологоанатомічна документація, правила її заповнення.
 Види біопсій. Особливості застосування біопсійного дослідження у стоматологічній практиці.
 Визначення, класифікація, морфологія різних видів анемії.
 Визначення, класифікація морфологія геморагічних розладів.
 Визначення атеросклероза, фактори ризику, сучасні теорії.
 Морфогенез макроскопічних змін при атеросклерозі.
 Морфогенез мікроскопічних змін при атеросклерозі.
 Клініко-морфологічні форми атеросклерозу, організм ураження при атеросклерозі.
 Визначення, фактори ризику, зв'язок ішемічної хвороби серця з атеросклерозом і гіпертензією.
 Морфологія гострого, рецидивуючого та повторного інфаркту міокарда.
 Наслідки, ускладнення, причини смерті при інфаркті міокарда.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, причини смерті при хронічній ішемічній хворобі серця.
 Гіпертонічна хвороба: визначення, фактори ризику.
 Морфологічні зміни в судинах, серці, зміни в органах при гіпертонічній хворобі.
 Визначення, класифікація вторинної (симптоматичної) гіпертензії.
 Загальна характеристика системних хвороб сполучної тканини: порушення імунного гомеостазу і системна прогресуюча дезорганізація сполучної тканини при ревматичних хворобах.
 Класифікація, морфогенез, морфологічна характеристика ревматизма.
 Ендокардит, міокардит, перикардит і панкардит: класифікація, морфологічна характеристика, ускладнення.
 Морфологія суглобових проявів (стадії прогресування ревматоїдного поліартриту), ускладнення і наслідки ревматоїдного артрита.
 Морфологія хвороби Бехтерева.
 Морфогенез, патоморфологія, ускладнення та причини смерті при системному червоному вовчаку.
 Патологічна анатомія, вісцеральні прояви, ускладнення, причини смерті при системній склеродермії.
 Патологічна анатомія дерматоміозиту. Ускладнення, причини смерті.
 Патоморфологія системних васкулітів: неспецифічного аортоартеріїта, вузликового периартеріїта, гранульоматоза Вегенера, облітеруючого тромбангіїта.
 Патологічна анатомія ендокардита Леффлера.
 Патологічна анатомія набутих вад серця.
 Патологічна анатомія набутих (вторинних) кардіоміопатій.
 Загальна характеристика, класифікація, фонові захворювання і фактори ризику церебро-васкулярної хвороби.
 Інфаркт (ішемічний інсульт) головного мозку: морфологічна характеристика.
 Морфогенез, морфологічна характеристика селективного некрозу нейронів (ішемічна енцефалопатія).
 Морфологічна характеристика, наслідки геморагічного інсульту.
 Морфологічна характеристика, ускладнення спонтанного внутрішньочерепного крововиливу.
 Морфологічна характеристика, ускладнення спонтанного субарахноїдального крововиливу.
 Морфологічна характеристика, ускладнення хвороби Альцгеймера.
 Морфологічна характеристика, ускладнення розсіяного склероза.
 Морфологічна характеристика, ускладнення бокового аміотрофічного склероза.
 Морфологічна характеристика, ускладнення посттранзімаційної енцефалопатії.
 Морфологічна характеристика, ускладнення хвороб периферійної нервової системи.
 Морфологічна характеристика гострих бронхітів.

Сучасна класифікація пневмоній.
 Морфологічна характеристика та ускладнення лобарної пневмонії.
 Морфологічна характеристика та ускладнення гострої осередкової пневмонії.
 Морфологічна характеристика та ускладнення гострої інтерстиційної пневмонії.
 Морфологічна характеристика гострих деструктивних процесів легень.
 Визначення а класифікація хронічних неспецифічних захворювань органів дихання.
 Морфологічна характеристика та ускладнення хронічного бронхіту.
 Морфологічна характеристика хронічної обструктивної емфіземи.
 Морфологічна характеристика та ускладнення бронхоектатичної хвороби.
 Морфологічна характеристика та ускладнення бронхіальної астми.
 Морфологічна характеристика хронічних дифузійних інтерстиційних хвороб легень.
 Морфологічна характеристика ідіопатичного легеневого фіброзу.
 Морфологічна характеристика.
 Ангіни: класифікація, морфологічні прояви, ускладнення, наслідки.
 Хвороби стравоходу: морфологічна характеристика.
 Морфологічна характеристика хронічного гастрита.
 Патоморфологія виразкової хвороби.
 Ускладнення виразкової хвороби.
 Рак шлунка. Макроскопічні і гістологічні форми. Особливості метастазування.
 Синдром мальабсорбції та ентеропатії: визначення, види, морфологія.
 Патоморфологія неспецифічного виразкового коліта.
 Патоморфологія хвороби Крона.
 Клініко-морфологічні форми апендицита.
 Ускладнення апендицита.
 Пухлини кишки.
 Морфологічна характеристика, прогноз жирового гепатоза.
 Визначення, морфологічна характеристика, прогноз токсичної дистрофії печінки.
 Морфогенез, форми, морфологічна характеристика гострого гепатита.
 Морфологічна характеристика хронічного гепатита, ступінь активності та хронізації.
 Морфологічна характеристика найважливіших типів цирозу.
 Рак печінки, морфологічна характеристика.
 Патоморфологія жовчно-кам'яної хвороби.
 Патоморфологія гострого та хронічного холецистита.
 Морфологічна характеристика, ускладнення гострого та хронічного панкреатита.
 Пухлини підшлункової залози, морфологічна характеристика.
 Морфологічна характеристика, ускладнення та причини смерті при хворобі Іценко-Кушинга.
 Морфологічна характеристика, ускладнення акромегалії.
 Морфологічна характеристика нецукрового діабету.
 Морфологічна характеристика цукрового діабету.
 Ускладнення цукрового діабету: морфологічна характеристика діабетичної макро- та мікроангіопатії.
 Мультинодулярний зуб. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки.
 Хвороба Грейвса (дифузний токсичний зуб, Базедова хвороба): морфологічні особливості щитоподібної залози, вісцеральні прояви.
 Гіпотиреозидизм. Кретинізм. Мікседема. Морфологічна характеристика.
 Визначення, патоморфологія тиреоїдита Хашимото.
 Морфологічні особливості первинного та вторинного гіперпаратиреоза.
 Первинна хронічна недостатність коркової речовини наднирників (хвороба Адисона): морфологічні прояви.
 Синдром Уотерхауза-Фридеріксена: морфологічні прояви.
 Морфологічна характеристика, наслідки запальних захворювань, передракових процесів шийки матки.
 Морфологічні прояви запальних захворювань ендометрія та міометрія.
 Морфологічні прояви передракових процесів та пухлин ендометрія та міометрія.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки запальних захворювань молочних залоз.
 Морфологічна характеристика фіброзно-кістозних змін молочних залоз.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки доброякісної нодулярної гіперплазії передміхурової залози.
 Морфологічна характеристика запальних захворюванні яєчок.
 Сучасна клініко-морфологічна класифікація хвороб нирок.
 Післяінфекційний гломерулонефрит: морфологічна характеристика, наслідки.
 Швидкопрогресуючий: морфологічна характеристика, наслідки.
 Хронічний гломерулонефрит: морфологічна характеристика, наслідки.
 Класифікація, морфологічні прояви ідіопатичного нефротичного синдрому.
 Морфологічні прояви мембранозної нефропатії.
 Морфологічні прояви фокального сегментарного склероза.
 Морфологічна характеристика, прогноз некротичного нефрозу.
 Морфологічна характеристика, прогноз тубулоінтерстиційного нефриту.
 Морфологічна характеристика, прогноз гострого та хронічного пієлонефриту.
 Морфогенез та морфологічна характеристика нефролітіазу, наслідки .
 Хронічна ниркова недостатність. Нефросклероз. Патологічна анатомія.
 Морфологічні зміни кісток при гіперпаратиреоїдній дистрофії.
 Морфологічна характеристика, ускладнення хвороби Педжета.
 Морфологічна характеристика, ускладнення фіброзної дисплазії.
 Класифікація, морфологічна діагностика, ускладнення і наслідки ектопічної вагітності.
 Класифікація, морфологічна характеристика ОРН-гестозів.
 Класифікація, морфологічна характеристика та прогноз трофобластичної хвороби.
 Морфологічні прояви, вплив на плід і організм жінки, наслідки інфекційних процесів в плаценті.
 Морфологічні прояви порушень кровообігу в плаценті.
 Морфологічна характеристика, прогноз затримки внутрішньоутробного розвитку плоду.
 Пологова травма: класифікація та морфологія.
 Морфологічна характеристика гемолітичної хвороби немовлят.
 Морфологічна характеристика геморагічної хвороби немовлят.
 Морфологічна характеристика, ускладнення пневмопатій.

Морфологічна характеристика, наслідки асфіксії.
 Морфологічна характеристика внутрішньоутробних інфекцій плоду.
 Морфологічна характеристика, наслідки неінфекційних фетопатій: діабетичної та алкогольної фетопатії.
 Класифікація та морфологія уроджених вад розвитку.
 Морфологічна характеристика порушеного і недостатнього харчування.
 Морфогенез та морфологічна характеристика пневмоконіозів.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті при ушкодженнях, що пов'язані зі змінами атмосферного тиску.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті при ушкодженнях, що пов'язані зі впливом промислового шуму.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті від хвороб, що пов'язані зі впливом електромагнітних хвиль радіочастот.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті від температурних впливів.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті від ушкоджень, що викликані електричним струмом.
 Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті від хвороб, що пов'язані зі впливом іонізуючих випромінювань.
 Патологічна анатомія карієсу. Клініко-морфологічні стадії карієсу.
 Некаріозні пошкодження твердих тканин зуба.
 Клініко-морфологічна характеристика патологічних станів пульпи і періапикальних тканин зуба.
 Клініко-морфологічна характеристика реактивних змін пульпи.
 Клініко-морфологічна характеристика гострого та хронічного пульпіту.
 Періодонтит. Морфогенез та морфологічні прояви пародонтиту.
 Патологічна анатомія гінгівіту. Морфологічні форми гінгівіту
 Зубні відкладення.
 Патологічна анатомія пародонтиту.
 Пародонтоз, морфогенез та морфологічні прояви.
 Ідіопатичний прогресуючий пародонтоліз.
 Запальні хвороби щелеп. Морфогенетичні прояви. Ускладнення та наслідки.
 Кісти щелепних кісток.
 Хвороби слинних залоз. Сіалоаденіт. Слинокам'яна хвороба. Кісти залоз.
 Хвороби губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини. Хейліт. Глосит. Стomatит.
 Пародонтоми.
 Пухлиноподібні захворювання щелеп.
 Неодонтогенні та одонтогенні пухлини щелепних кісток.
 Пухлини та пухлиноподібні захворювання слинних залоз.
 Пухлини та пухлиноподібні захворювання губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини.
 Загальна характеристика інфекційного процесу: вхідні ворота інфекції, первинний інфекційний комплекс, поширення і дисемінація, шляхи передачі збудників інфекційних хвороб.
 Варіанти місцевих і загальних реакцій при інфекціях.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при бактеріальній дизентерії.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при черевному тифі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при сальмонельозі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при йерсиніозі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при респіраторних вірусних інфекціях.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при висипному тифі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення інфекційних захворювань мозку (вірусний, кліщовий енцефаліт).
 Морфологічна характеристика, ускладнення прионових уражень ЦНС.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, причини смерті при СНДі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при корі.
 Морфологічна характеристика, наслідки, причини смерті при інфекційному мононуклеозі.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при епідемічному паротиті.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при дифтерії.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при скарлатині.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при коклюші.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при поліомієліті.
 Тканинні реакції при туберкульозі.
 Патологічна анатомія первинного туберкульозного комплексу.
 Морфологія прогресування первинного туберкульозу.
 Патологічна анатомія хронічного перебігу первинного туберкульозу.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при гематогенному туберкульозі з переважним ураженням легенів.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при гематогенному туберкульозі з переважним ураженням внутрішніх органів та кісткової системи.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при вторинному туберкульозі.
 Сучасний патоморфоз туберкульозу.
 Клініко-анатомічні форми сепсису: септицемія, септикопемія, септичний (інфекційний) ендокардит.
 Чума: клініко-морфологічні форми, ускладнення, причини смерті.
 Туляремія: клініко-морфологічні форми, причини смерті.
 Сибірка: клініко-морфологічні форми, причини смерті.
 Холера: клініко-морфологічні форми, ускладнення, причини смерті.
 Патоморфологія уродженого сифілісу.
 Патоморфологія набутого сифілісу.
 Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при малярії.
 Морфологічна характеристика балантідіазу.
 Морфологічна характеристика амєбіазу.
 Морфологічна характеристика трихінельозу.
 Морфологічна характеристика ехінококозу.
 Морфологічна характеристика цистицеркозу.
 Морфологічна характеристика опісторхозу.
 Морфологічна характеристика шистосомозу.
 Патологічна анатомія дерматомікозів.
 Патологічна анатомія актиномікозу.
 Патологічна анатомія кандидозу.
 Патологічна анатомія аспергільозу.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Основи патології за Роббінсом: у 2 томах. Том 1 / Віней Кумар, Абул К. Аббас, Джон К. Астер; переклад 10-го англ. видання. Наукові редактори перекладу І. Сорокіна, С. Гичка, І. Давиденко. –К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – Т.1 XII, 420 с.; Т.2 XII, 532 с.
2. Патоморфологія: національний підручник/за ред. В.Д.Марковського, В.О.Туманського. – К.: ВСВ «Медицина», 2015. – 936 с.
3. Robbins&Cotran Pathologic Basis of Disease (Robbins Pathology) 10th Edition by V.Kumar, A.K.Abbas, J.C.Aster. – Canada: Elsevier Health Sciences, 2020 – 1392 p.
4. Robbins Basic Pathology (Robbins Pathology) 10th Edition by V.Kumar, A.K.Abbas, J.C.Aster. – Canada: Elsevier Health Sciences, 2017 – 952 p.
5. Diagnostic Pathology: Cytopathology 2nd Edition by D.M.Michael, J.Thrall, S.Krishnamuthy. – Elsevier Health Sciences, 2018 – 850 p.
6. Sternberg's Diagnostic Surgical pathology [2-Volume Set] 7th Edition by S.E.Mills, J.K.Greenon, J.L.Hornick, T.A.Longacre, V.E.Reuter. – Lippincott Williams and Wilkins, 2022.
7. Pathology: Implications for the Physical Therapist 5th Edition by C.C.Goodman, K.S.Fuller. – Elsevier Health Sciences, 2020 – 1800 p.
8. Comprehensive Radiographic Pathology 7th Edition by R.L.Eisenberg, N.M.Johnson. – Elsevier Health Sciences, 2020 – 480 p.
9. BRS Pathology 6th Edition by M.E.Peyton Gupta. – Wolters Kluwer Health, 2020. – 496 p.
10. Molecular Pathology 2nd Edition: The Molecular Basis of Human Diseases by W.Coleman, G.Tsongalis. – Academic Press, 2017. – 802 p.
11. Soames' & Southam's Oral Pathology 5th Edition by Max Robinson, Keith Hunter, Michael Pemberton , Philip Sloan. - Oxford University Press, 2018. – 256 p.

Додаткова:

1. Томашова С.А., Серветник М.І., Грицина І.В., Гаврилюк О.М., Кузик Ю.І., Вовк В.І., Вовк В.В. Під редакцією Поспішіля Ю.О. Робочий зошит з патоморфології. Розділ «Загальна патологія». Методичні розробки для студентів стоматологічного факультету. – Львів, 2020. – 100 с.
2. Серветник М.І., Томашова С.А., Кузик Ю.І. Під редакцією Поспішіля Ю.О. Методичні рекомендації з патоморфології. Розділ 1. «Загальна патологія. Порушення крово- та лімфообігу» для студентів медичного та стоматологічного факультету. Львів: в-во ЛНМУ. – 2020. – 48 с.
3. Грицина І.В., Томашова С.А., Гаврилюк О.М. Під редакцією Поспішіля Ю.О. Методичні рекомендації для студентів медичного факультету. Розділ 1 «Загальна патологія. «Пошкодження». – Львів: ПП «Арал», 2020. – 60 с.
4. Гаврилюк О.М., Серветник М.І., Вовк В.І. Під редакцією Поспішіля Ю.О. Методичні рекомендації для студентів III курсу медичного та стоматологічного факультетів. Розділ 1 «Загальна патологія. Пухлини». – Львів: ПП «Арал», 2019. – 60 с.
5. Томашова С.А., Грицина І.В., Серветник М.І., Вовк В.І. Під ред. Поспішіля Ю.О. Робочий зошит з патоморфології. Розділ 2 «Спеціальна патологія». Методичні розробки для студентів стоматологічного факультету. – Львів, 2018. – 120 с.
6. Томашова С.А., Грицина І.В., Серветник М.І. Під ред. Поспішіля Ю.О. Атеросклероз, гіпертонічна хвороба. Методичні рекомендації з патоморфології. Розділ 2 «Спеціальна патоморфологія» для студентів III курсу медичного та стоматологічного факультетів. – Львів: ПП «Арал», 2018. – 26 с.
7. Томашова С.А., Грицина І.В., Серветник М.І. Під ред. Поспішіля Ю.О. Ішемічна хвороба серця. Цереброваскулярні хвороби. Кардіоміопатії. Методичні рекомендації з патоморфології. Розділ 2 «Спеціальна патоморфологія» для студентів III курсу медичного факультету. – Львів: ПП «Арал», 2019. – 36 с.
18. Серветник М.І., Томашова С.А. Під ред. Поспішіля Ю.О. Методичні рекомендації з патоморфології для студентів III курсу медичного та стоматологічного факультетів. Частина 2 «Спеціальна патоморфологія». Тема практичного заняття «Гострі захворювання органів дихання». - Львів: ПП «Арал», 2019. – 34 с.
19. Серветник М.І., Грицина І.В. Під ред. Поспішіля Ю.О. Методичні рекомендації з патоморфології для студентів III курсу медичного та стоматологічного факультетів. Частина 2 «Спеціальна патоморфологія». «Туберкульоз: первинний, вторинний. Сучасні аспекти пато- та морфогенезу, патологічна анатомія». - Львів: ПП «Арал», 2019. – 24 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Веб-сайти університетів та електронні ресурси мережі «Інтернет»
2. Центр тестування – база ліцензійних тестових завдань «Крок-1»
3. <http://library.med.utah.edu/WebPath/webpath.html>
4. <http://www.webpathology.com/>
5. <https://www.geisingermedicallabs.com/lab/resources.shtml>